

DESPRE PANDANTIVELE PRISMATICE DE OS DIN NECROPOLA DE LA TIRGŞOR

În necropola de la Tîrgşor au fost descoperite în trei morminte de inhumatie şi în două de incineratie, cu vasele arse secundar, podoabe din os, de formă prismatică, rectangulare în secţiune şi de dimensiuni variate (fig. 1).

Pandantivele sînt lucrate din coarne de animale. În unele cazuri ele sînt uşor curbate şi aceasta din cauza conformaţiei coarnelor din care au fost executate (fig. 1/1).

Pandantivele au ca decor cercuri concentrice realizate cu compasul. La pandantivele din M. 75 (fig. 1/1) desenul este reprezentat de două cercuri concentrice, cel din mijloc prevăzut cu un punct. Celelalte au ca decor numai un singur cerc cu un punct în mijloc (fig. 1/2,3,4).

Pandantivele din M. 75 — de inhumatie — au pe fiecare latură cîte cinci cercuri concentrice, dispuse simetric, în şir (fig. 1/1). Aceeaşi dispoziţie a cerculeţelor se întîlneşte şi la pandantivele din M. 55 — de incineratie — (fig. 1/4), cu deosebirea că aci cerculeţele sînt încadrate toate într-un chenar. Menţionăm că pandantivul din M. 55 are una din laturi neornamentată. Cele două pandantive din M. 180 — de inhumatie —, mai bine păstrate, au de asemenea cîte una din laturi neornamentată. Pe feţele opuse acestor laturi, unul din pandantive are un şir de cinci cerculeţe, iar celălalt un şir de şase cerculeţe. Celelalte două feţe ale pandantivului sînt ornamentate la capetele superioare cu cîte un şir compus din două pînă la cinci cerculeţe, iar în partea inferioară cu şiruri duble, formate din patru sau şase cerculeţe (fig. 1/2).

Pandantivele din M. 195 — de inhumatie — se găsesc într-o stare proastă de conservare; cu toate acestea s-a putut reconstitui decorul unuia dintre ele. Pandantivul are de asemenea una din feţe neornamentată, iar cea opusă acesteia are ca decor trei cerculeţe dispuse în şir. Pe celelalte două feţe opuse decorul este reprezentat o dată din cinci cerculeţe, iar altă dată din trei cerculeţe, urmate de altele patru dispuse în perechi (fig. 1/3).

Pandantivele au în partea superioară cîte o gaură, care servea totodată la cuplarea lor şi la agăţarea de curea sau veşminte (fig. 1/4).

Pandantivele prismatice de os au fost găsite totdeauna în morminte de înhumare câte două la un loc. Acestea zăceau cu fețele neornamentate înspre interior. În două cazuri, M. 75 și M. 180 — de înhumare — pan-

Fig. 1. — Pandantive prismatice de os descoperite în necropola de la Tîrggor; 1. M. 75 — de înhumare; 2, M. 180 — de înhumare; 3, M. 195 — de înhumare; 4, M. 55 — de incinerare, cu vasele arse secundar.

dantivele zăceau între oasele femurale; în M. 195 — de înhumare — ele se găseau între tibii.

Ținând seama de poziția lor în morminte, precum și de situația semnalată de alți cercetători¹, este de presupus că asemenea podoabe erau legate de curea sau de veșminte.

¹ E. A. Simonovici, *Раскопки могильника у овчарни совхоза приднепровского на нижнем Днепре*, în *МИА*, 82 v. M 65 — de înhumare — în cuprinsul căruia a fost descoperit un pandativ prismatic din os, situat între oasele picioarelor.

Prezența unor pandantive asemănătoare ca formă, tehnică și ornament în cuprinsul M. 55 și M. 247 — de incinerare, cu vasele arse secundar — constituie încă un argument cu privire la contemporaneitatea populațiilor cu rit funerar deosebit, de la Tîrghșor¹.

O problemă dificilă este aceea a identificării populației care folosea cu predilecție acest gen de podoabe.

Pe teritoriul R.P.R. asemenea podoabe au fost descoperite întotdeauna în asocieri cu ceramică sau alt inventar datat în sec. IV e.n. Astfel, la Minăstirea² (r. Oltenița) a fost găsit împreună cu o fibulă cu piciorul întors pe dedesubt un pandantiv identic cu cele de la Tîrghșor. Un exemplar asemănător, asociat cu ceramică din sec. IV—V e.n., s-a găsit și la Botoșani în punctul Dealul Cărmidăriei³.

În regiunile învecinate teritoriilor noastre, cele mai numeroase descoperiri de acest gen au fost făcute în regiunile de nord și de est. Astfel, două pandantive prismatice, identice ca formă și ornament cu exemplarele de la Tîrghșor, au fost găsite la Kostianți⁴. Și aci pandantivele sînt asociate cu ceramică și fibule din sec. IV e.n. În treacăt amintim că în regiunile din nord și nord-est, ornamentul de pe pandantivele prismatice este caracteristic și pieptenilor⁵.

În regiunile estice, pandantivele prismatice din os sînt documentate pentru aceeași vreme la Ovciarnii Sovhoz⁶, Novo-Aleksandrovka⁷ etc.

Atragem atenția în încheiere că asemenea podoabe din os nu sînt cunoscute, după cîte știm, nici în cultura Pșervorsk și nici la geto-daci.

Cele mai timpurii pandantive prismatice de os apar în regiunile răsăritene, în necropolele sarmatice⁸. S-ar putea deci ca acest gen de podoabe să fi fost difuzat în aria culturii Cerneahov-Sîntana de Mureș de către elementele sarmatice. Se știe că aceștia aveau o predilecție deosebită pentru podoabele agățate de centură. Din rîndul acestor podoabe, alături de pandantivele prismatice, fac parte și colții de animale sălbatice, atît de caracteristici în necropolele sarmatice.

GH. DIACONU

¹ Gh. Diaconu, *Probleme ale culturii Sîntana — Cerneahov pe teritoriul R.P.R. în lumina cercărilor din necropola de la Tîrghșor*, în SCIV, XII, 2, 1961, p. 273—287.

² Gh. Ștefan, *Fouilles de Minăstirea*, în *Dacia*, II, 1925, București, p. 397, fig. 12/10.
³ N. Zaharia, Em. Zaharia și S. Rață, *Sondajul arheologic de la Botoșani „Dealul Cărmidăriei”*, în *Materiale*, VII, p. 468, fig. 9/2.

⁴ M. I. Smisko, *Роскопные раскопки на поселении пильного периода полевых позавань у с. Костяни*, în *Археологични Памятки*, t. III, pl. V, 10, 11.

⁵ Stenberger Marten, *Wall-hagar*, II, Copenhaga-Stockholm, fig. 456/1, 2, 3; v. tot aici piepteni din os, fig. 386/36 și 457/3—4. Piepteni din os cu apucătoare ornamentată cu cercuri concentrice au fost descoperiți și în așezările și necropolele de tip Cerneahov — Sîntana de Mureș de la noi din țară; v. C. Preda, *Săpăturile de la Alexandria*, în *Materiale*, VII, p. 211, fig. 2/2. Astfel de piepteni au fost descoperiți de I. T. Dragomir în satul Rogojeni (reg. Galați) și de noi în necropola de la Gherăseni (r. Buzău).

⁶ E. A. Simonovici, *op. cit.*, pl. XV/70.

⁷ A. T. Braicevskala, *Черняховские памятники надпорожья*, în *MIA* 82, p. 170, fig. 18; v. și Ebert, *RL*, XIII, Berlin, 1929, pl. 43c/16.

⁸ M. I. Viazmitina ș.a., în *Курганы Беля С. Новопилипівки ірадогону Аккермень, Археологични Памятки*, în t. VIII, Kiev, 1960, p. 50, fig. 34/15.

О КОСТЯНЫХ ПРИЗМАТИЧЕСКИХ ПОДВЕСКАХ ИЗ МОГИЛЬНИКА В ТЫРГШОРЕ

РЕЗЮМЕ

На могильнике в Тыргшоре, в трех погребениях с трупоположением и в двух погребениях с трупосожжением с вторично обожженными сосудами, были найдены костяные украшения призматической формы различной величины. В разрезе они представляют прямоугольник (рис. 1).

Подвески сделаны из рога. Они украшены концентрическими кружками, нанесенными при помощи циркуля.

В верхней части подвески имеют отверстие, служившее для соединения или прикрепления их к ремню или одежде (рис. 1/4).

Наличие подвесок, сходных по форме, технике и орнаменту, в погребениях с трупосожжением с вторично обожженными сосудами свидетельствует о синхронности народностей, использовавших различные погребальные обряды на могильнике в Тыргшоре.

Призматические костяные подвески характерны для поселений и могильников типа Черняхов-Сынтана де Муреш на территории РНР и СССР.

В заключение автор указывает, что костяные украшения этого типа не были известны ни в ареале культуры Пшеворск, ни гето-дакам.

Самые ранние костяные призматические подвески встречаются в восточных областях, на сарматских могильниках. По мнению автора, этот тип украшений мог распространиться в ареале культуры Черняхов-Сынтана де Муреш через сарматские элементы, вошедшие в состав вышеупомянутой культуры.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Призматические костяные подвески, найденные на могильнике в Тыргшоре; 1, М. 75 — погребение с трупоположением; 2, М. 180 — погребение с трупоположением; 3, М. 195 — погребение с трупоположением; 4, М. 55 — погребение с трупосожжением, с вторично обожженными сосудами.

À PROPOS DES PENDENTIFS PRISMATIQUES EN OS DE LA NÉCROPOLE DE ȚIRGȘOR

RÉSUMÉ

Trois tombes à inhumation et deux à incinération avec vases à cuisson secondaire de la nécropole de Țirgșor ont livré des bijoux en os de forme prismatique, de section rectangulaire et de dimensions variées (fig. 1).

Ce sont des pendentifs travaillés en corne d'animaux. Ils ont pour décoration des cercles concentriques exécutés au compas. Ils présentent chacun à leur partie supérieure un trou qui servait à les coupler et à les suspendre à la ceinture ou aux vêtements (fig. 1/4).

La présence de pendentifs semblables par leur forme, leur technique et leur ornementation à l'intérieur de tombes à l'incinération à vases à cuisson secondaire constitue un argument en faveur de la contemporanéité des populations pratiquant des rites funéraires différents dans la nécropole de Tîrghșor.

Les pendentifs prismatiques en os sont caractéristiques des établissements et des nécropoles du type Tchernéakhov — Sîntana de Mureș, en Roumanie et en U.R.S.S.

On souligne dans la conclusion que ce genre de bijoux en os n'est pas connu dans l'aire de la culture de Părvorsk, non plus que chez les Gêto-Daces.

Les premiers pendentifs prismatiques en os apparaissent dans les contrées de l'est, dans les nécropoles sarmates. De l'avis de l'auteur, ce type de parures a pu être diffusé dans l'aire de la civilisation de Tchernéakhov — Sîntana de Mureș par les éléments sarmates qui sont entrés dans la composition de la civilisation en question.

I. ÉGÉNDE DES FIGURES

Fig. 1. — Pendentifs prismatiques en os découverts dans la nécropole de Tîrghșor ; 1, tombe 75 à inhumation ; 2, tombe 180 à inhumation ; 3, tombe 195 à inhumation, 4, tombe 55 à incinération avec vases à cuisson secondaire.
